

uit het evangelie volgens Johannes (20,19-23)

In de avond van die eerste dag van de week,
toen de deuren van de verblijfplaats der leerlingen gesloten waren
uit vrees voor de Joden,
kwam Jezus binnen, ging in hun midden staan en zei:
“Vrede met jullie.”
Na dit gezegd te hebben,
toonde Hij hun zijn handen en zijn zijde.
De leerlingen waren vervuld van vreugde toen zij de Heer zagen.
Nogmaals zei Jezus tot hen: “Vrede met jullie.
Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zo zend Ik jullie.”
Na deze woorden blies Hij over hen en zei: “Ontvang de Heilige Geest.
Aan wie jullie de zonden vergeven, zijn ze vergeven,
en aan wie jullie ze niet vergeven, zijn ze niet vergeven.”

Overweging

1.

In het Johannesevangelie breekt Pinksteren in twee stappen aan. De eerste stap is als Jezus sterft. Dan ‘geeft Hij de Geest’, zoals de evangelist het formuleert (Johannes 19,30). Het Griekse woord voor ‘geven’ dat hier staat, *paradokein*, wordt ook gebruikt om aan te duiden dat Jezus wordt overgeleverd om ter dood gebracht te worden. Maar Jezus vormt kwaad om tot goed, verraad tot liefde, dood tot leven. Hij levert op het kruis zijn Geest over om tot leven te brengen. Over de tweede Pinksterstap in het Johannesevangelie gaat de lezing van vandaag: Jezus blaast zijn adem over zijn leerlingen en spoort hen aan zijn Geest te ontvangen (Johannes 20,20).

De twee Pinksterstappen weerspiegelen de twee stappen die in het scheppingsverhaal worden gezet. Daar wordt eerst gezegd dat Gods Geest over de wateren ligt, over wat verder nog ‘woest en leeg’ is, chaos en wirwar. Gods Geest vervult heel de aarde, zegt het boek Wijsheid (1,7) is Gods verborgen, maar glorieuze aanwezigheid in alles wat is: in de schoonheid ervan, de kwetsbare kracht, de indrukwekkende taaheid. Vervolgens vertelt het scheppingsverhaal dat God de mens uit stof van de aarde boetseert en hem zijn levensadem inblaast, zijn Geest (Genesis 2,7). Dit maakt de mens niet alleen een levend wezen, maar geeft de mens deel aan Gods macht. Zoals God ordent, zo hebben wij mensen de opdracht om te ordenen. Niet naar willekeur, maar teneinde wat er verder nog is ‘te bewerken en te beheren’(vers 15); ‘te dienen en te bewaren’, zegt een andere vertaling.

2.

Nu zouden we ons in gemoede kunnen afvragen of dit Bijbelse vertrouwen in mensen wel zo’n goed idee is gebleken. ‘De planeet kan heel goed zonder ons’, hoor je steeds vaker. Wij, mensen, wij vormen met ons gedrag eerder een bedreiging van het leven op aarde dan dat wij het zouden dienen en beheren. Maken wij onszelf daarmee niet overbodig, of zelfs ongewenst? In het antwoord op deze vraag blijkt weer eens de eigenaardigheid van de Bijbelse boodschap. We kunnen het ook niet, we moet de gedachte maar opgeven dat het ooit nog eens iets zal worden, tussen ons en de rest van de schepping, laat ons maar: daar komen we niet mee weg.

Het verhaal is zo oud als Adam en Eva. Zij probeerden al onder de last uit te komen van het geduldig dienen en beheren en wilden zich voor eens en altijd de kennis van goed en kwaad toe-eigenen. Maar dat onthulde ironisch genoeg hun naaktheid. Zij ervoeren de kilte die intreedt als je je afkeert van wat je in leven houdt, zij stootten op hun onvermogen zich te handhaven tegenover de krachten die zij nu tot hun tegenstanders hadden gemaakt door zich ertegenover op te stellen. Zij toonden hun kleinheid door te proberen onder hun verantwoordelijkheid uit te komen en steeds een ander of iets anders de schuld te geven. Chaos en wirwar: hopeloos, zou je zeggen. Maar God laat hen niet los en blaast ook over die chaos en wirwar steeds opnieuw zijn Geest.

Afwisselend megalomanie, gesymboliseerd in de poging in Babel een toren te bouwen die tot in hemel reikt, en aanvallen van diepe moedeloosheid: zo gaat het een mensengeschiedenis lang. Op dit moment lijkt neerslachtigheid eerder op de loer te liggen dan grootheidswaan. Immers, als we de grote hoeveelheid onopgeloste vragen zien, van de directe gevolgen van de coronacrisis voor de economie en de werkgelegenheid via hoe het verder moet met de stikstof- en de CO₂-uitstoot, tot en met de vluchtelingen en de wereldwijde polarisering: wie zou zich dan niet herkennen in de profeet Elia. Elia wilde na jaren van aanklacht en verzet, het moede hoofd neerleggen. 'Het wordt mij teveel', zegt hij. Laat mij maar sterven, want ik ben niet beter dan mijn voorouders' (1 Koningen 19,4). Maar Elia krijgt zijn zin niet. Er wordt hem te eten en te drinken aangeboden en op Gods berg ontwaart hij opnieuw Gods aanwezigheid niet in het geweld van een storm of een aardbeving, maar in de kalmte van een zacht briesje. God biedt ruimte voor alles wat Elia in zich heeft, draagt en omvat en doordringt alles was er in hem omgaat en doet hem zo nieuwe mogelijkheden zien. Elia weet zich opnieuw uitgenodigd en kan opnieuw op die uitnodiging ingaan.

3.

De Covid 19-pandemie confronteert ons op een verhevigde manier met het kwaad. Een virus dat met het blote oog niet zichtbaar is, zaait op ongehoord grote schaal dood en verderf. Beter nog dan het terrorisme weet het ervoor te zorgen dat de angst regeert. Het remt onze consumptiedrang, en dat is mooi, maar leidt er ook toe dat degenen met toch al weinig geld hun inkomen verliezen. Mensen worden soms plotseling stilgezet en dat kan adem geven, maar evengoed adembenemend zijn. Anderen hebben het drukker dan ooit en het is mooi om te weten dat je een vitaal beroep uitoefent, maar je kunt je erdoor ook verpletterd voelen. We ervaren misschien wel vooral dat we nergens echt veilig zijn, dat geen enkel contact zonder risico is. Maar terwijl we net als Jezus' leerlingen opgesloten dreigen te raken in angstige verlamming, blijken ook wij te worden opgezocht en aangespoord met onze angst te breken.

Tijdens zijn afscheidsrede, de lange tafelrede die Jezus in het Johannesevangelie houdt, bij het laatste avondmaal, zegt Jezus tegen zijn leerlingen dat de Geest die Hij als Helper zal zenden de wereld ervan zal overtuigen 'wat zonde is, wat gerechtigheid is en wat oordeel is' (Johannes 16,8). Dat is nogal wat. Wat zou dat kunnen betekenen? De Geest maakt duidelijk dat in Jezus' liefde voor de wereld, dat hem zijn eigen leven op het spel doet zetten, de Geest maakt duidelijk dat in Jezus de liefde het kwaad verslaat. Daarbij maakt de Geest duidelijk dat deze liefde Jezus onlosmakelijke verbindt met God zijn Vader en dat wie er dus aan blijft vasthouden dat liefde in zijn zwakheid uiteindelijk toch het onderspit delft, zichzelf opstelt tegenover God, aan de kant van het kwade. Dit noemt de Bijbel zonde: hoewel het kwaad angst wekt, bedreigt en vernietigt, niettemin proberen van het kwaad te profiteren, uit vermeend eigenbelang of gepretendeerd realisme. De Geest getuigt ervan dat het

kwaad verslagen is, dat alleen de liefde regeert en waarachtige betekenis heeft, en dat wie de liefde niet vertrouwt zonde begaat, kwaad toevoegt.

Natuurlijk kunnen er redenen zijn voor dat gebrek aan vertrouwen. Traumatische ervaringen en diepe wonden, een nooit goed ontwikkeld gevoel voor eigenwaarde. Dan is er geen zonde, dan is er barmhartigheid en vergeving. Maar ik denk toch dat ik niet de enige ben die in zichzelf geregeld de neiging waarneemt bewust vast te houden aan het wantrouwen, ervoor terug te schrikken om risico te lopen, te weigeren om verantwoordelijkheid te nemen en te dragen. De Heilige Geest bezielt tot een alternatief.

4.

De mogelijkheid tot dat alternatief doet zich steeds opnieuw voor. De Geest die Jezus opnieuw over de aarde heeft uitgeblazen en die vanaf het begin de chaos en de willekeur heeft geordend, die Geest zorgt ervoor dat, zoals de apostel Paulus schrijft, dat 'de hele schepping kreunt en onder barensweeën lijdt' (Romeinen 8,22). Waar wij het kreunen horen en de weeën zien en meevoelen, worden wij geroepen te helpen baren. De Geest die vandaag over ons wordt uitgeblazen, of, volgens dat andere Pinksterverhaal, die als tongen van vuur op ons neerdaalt, de Geest fluistert ons in en spoort ons met vurig aan onszelf aan deze roeping toe te vertrouwen. Meer nog: de Geest leert ons inzien dat er geen werkelijk alternatief is voor het ons toevertrouwen aan deze roeping: de Geest overtuigt ons ervan 'wat zonde is, wat gerechtigheid is en wat oordeel is'.

In de Geest die volgens de apostel Paulus als enige het wezen van God kent (1 Korintiërs 2,11) en ons dus met Gods wezen verbindt, klaagt elke roep om hulp de gevoelloosheid aan en nodigt uit tot compassie. In de Geest doorbreekt elke vonk van liefde de onverschilligheid en maant tot betrokkenheid. In de Geest verkondigt elk vurig verlangen leven te bevorderen en iets goeds in het bestaan te brengen en te houden, de gerechtigheid, en roept ons toe dat wij voor deze gerechtigheid moeten opkomen. Het is niet vreemd om terug te schrikken voor de pijn en de heftigheid van de weeën, maar iedereen die wel eens een bevalling heeft meegemaakt, al is het maar als omstander, die weet dat het geen zin heeft om te proberen de weeën tegen te houden.

Dankzij de Geest die Jezus over haar heeft uitgeblazen, is de wereld begonnen in liefde te worden herboren. Daarom is er voor ons maar een serieuze mogelijkheid: actief meewerken aan deze geboorte en er in alle talen van getuigen. De Geest die ons daartoe aanspoort verstaat onze uiteindelijke hoop en ons diepste verlangen. De Geest die ons daartoe aanspoort zorgt dat wij verstaan zullen worden door de hoop die over de wereld ligt en het verlangen dat haar doortrekt. Hoe dan ook.

uit de Handelingen van de apostelen (2,1-11)

Toen de dag van Pinksteren aanbrak,
waren zij allen op één plaats bijeen.

Plotseling kwam er uit de hemel een geraas
alsof er een hevige wind opstak,
en het vulde heel het huis waar zij waren.
Er verschenen hun vurige tongen,
die zich verspreidden en zich op ieder van hen neerzetten.
Zij raakten allen vol van heilige Geest
en begonnen te spreken in vreemde talen, zoals de Geest hun ingaf.

Nu woonden er in Jeruzalem vrome Joden,
afkomstig uit ieder volk onder de hemel.
Toen dat geluid opkwam, liep de menigte te hoop en raakte in verwarring,
omdat iedereen hen in zijn eigen taal hoorde spreken.
Ze stonden versteld en vroegen zich verwonderd af:
'Maar dat zijn toch allemaal Galileeërs die daar spreken!
Hoe is het dan mogelijk dat ieder van ons de taal van zijn geboortestreek hoort?

Parten en Meden en Elamieten, en bewoners van Mesopotamië,
Judea en Kappadocië, Pontus en Asia,
Frygië en Pamfylië, Egypte en het Libische gebied bij Cyrene,
en hier woonachtige Romeinen,
Joden en proselieten, Kretenzen en Arabieren,
wij horen hen in onze eigen taal spreken over de grote daden van God.'

Pinkstergebed

Jij,
die ons wilt bewonen
zoals je die ene bewoond hebt
die ons een Helper heeft beloofd
die ons laat zien dat liefde de wereld draagt,
die ons doet begrijpen wat deze liefde bedreigt
en die ons leert vertrouwen dat deze liefde
Gods allesbepalende en alles overwinnende macht is:
kom in ons.

Maak ons wijs en doe ons inzien
wat goed is en leven geeft.
Maak ons trefzeker en krachtig
zodat wij in Gods ruimte blijven,
zien met Gods ogen,
toegewijd zijn aan Gods weg
en eerbied hebben voor God grootheid.

Wees in ons het vuur
dat voor Mozes brandde in de doornstruik
en verkondigde dat ellende gezien wordt,
jammerklachten worden gehoord
lijden wordt gekend.

Wees in ons de stem
waarmee rechters recht spraken,
profeten toekomst verkondigden,
zieners Gods grootheid bezongen,
dichters Gods heerlijkheid stem geven
en kunstenaars de lof van Gods Naam doen zien.

Wees in ons de adem
waarmee de barensweeën van het ware leven
worden ontvangen en gedragen,
worden opgevangen en ondersteund,
worden bekrachtigd en tot een goed einde gebracht.

Wees in ons de aanwezigheid
van wat doet leven:
liefde sterker dan elke dood. .
Dat het zo mag zijn.

Erik Borgman